

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

Valtioneuvoston selonteko aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä pyrkii arvioimaan ja kuvaamaan alueiden kehittämisen ja sen lainsäädännön kokonaisuutta sekä toimeenpanoa. Selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen ovat sinänsä relevantteja, mutta toimintaympäristön muutokset tulisi entistä herkemmin huomioida aluekehittämisen kokonaisuudessa.

Selonteossa todetaan, että "Laissa kuvatut alueiden kehittämisen tavoitteet ovat pääosin toimivat", josta voimme olla samaa mieltä. Selonteossa on varsin ansiokkaasti tunnistettu ja kuvattu aluepolitiikan eri kehitysvaiheet ja nykytila. Aluekehitykseen ei vaikuta pelkästään ohjelmajohdajaiset aluekehitystoimet, vaan siihen vaikuttavat myös kaikki politiikan alat, joilla on alueellinen ulottuvuus. Tällaiset vaikutukset olisi määriteltävä ja arvioitava selonteossa esitettyjen huomautusten lisäksi.

Maakuntien liittojen rooli aluekehittämisen tavoitteiden määrittelyssä ja toteuttamisessa on keskeinen. Se tulee säilyttää ja sitä tulee tukea. Maakuntien liitot ovat alueen asiantuntijoita ja yhteistyön koordinoijia, joita johtavat demokraattisesti valitut päättäjät. Aluekehittämiseen osallistuvien ja vaikuttavien julkisten toimijoiden kokoonpano maakunnissa moninaistunut. Hyvinvointialueet ja työllisyysalueet ovat aloittaneet. Kunnat hakevat uutta roolia. Elinvoimakeskukset sekä lupa- ja valvontavirasto aloittavat vuoden 2026 alussa. Moninaisessa toimijakentässä maakuntaliittojen rooli ja lisäarvo korostuvat. Maakuntaohjelmien osallistavan laatimisen ja toteutuksen kautta liitot vahvistavat alueen toimijoiden jaettua ymmärrystä tilannekuvasta, yhteisistä tavoitteista sekä vahvistavat ja koordinoivat maakuntien elinvoiman vahvistamisen kannalta välttämätöntä yhteistyötä.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Alue käsitteenä on hämärä. Maakuntapohjainen aluekehittäminen on tunnustettu siten, että maakuntien liitot toimivat aluekehitysviranomaisina. Joissakin yhteyksissä puhutaan alueista tarkoittaen valtion aluehallinnon ELY-keskusten toiminta-alueita, jotka menevät monissa tapauksissa limittäin maakuntien kanssa. Lisäksi lainsäädännössä keskeisiä resursoijia ovat rakennerahasto-ELYt, joita koko Suomessa on neljä.

Joissakin yhteyksissä tarkoitetaan AVI-alueita, jotka ovat vielä suurempia kokonaisuuksia. Lisäksi uusia toimijoita ovat hyvinvointialueet ja työllisyysalueet, joiden silmäkoko on jälleen eri kuin maakuntien määrä.

Ministeriöt tarkoittavat alueella sitä maantieteellistä kokonaisuutta, jonka kanssa ko. ministeriö operoi. Sekä kansallisessa että EU-tason tarkastelussa alueella tarkoitetaan usein NUTS2-tason suuralueita. Käsiveiidakko aiheuttaa sekavuutta aluepolitiikan toteuttamisessa ja vastuiden määrittelyissä.

Selonteon otsikko 1.3. "Aluekehittäminen ja politiikan vaiheet" tarjoaa hyvän taustan aluekehityksen eri vaiheille. Tulevaisuutta ei kuitenkaan ole analysoitu skenaarioineen siitä, mikä aluekehittämisen seuraava askel voisi olla. EU on juuri ehdottanut tulevia aiheita priorisoiduille politiikan aloille, joita se haluaa viedä eteenpäin EU:n rahoitusvälineillä. Tämä keskustelu olisi otettava huomioon selonteossa.

Suuren ja pienen aluepolitiikan suhde taas ei ole selonteossa riittävän selkeä. Tätä olisi voinut analysoida aluepolitiikan tulevaisuusskenaarioin. Se tulisiikin tehdä tulevan aluepolitiikan valmistelun seuraavassa vaiheessa. Aluekehittämisselonteon ja maaseutupolitiikan, innovaatiopolitiikan ja teollisuuspolitiikan välillä ei ole tarkasteltu alojen tiiviimpää yhteyttä, vaikka kaikilla näillä politiikka-aloilla on selkeä yhteys aluekehitykseen. Samaan aikaan kuin aluekehitysselonteko päivitetään, hallitus on antanut teollisuuspoliittisen selonteon ja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopolitiikan strategisia valintoja valmistellaan parhaillaan. Näiden politiikkalohkojen tavoitteet ovat merkityksellisiä myös alueellisella tasolla ja tulisi tarkastella myös tässä kontekstissa.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Kuntapohjaisella aluekehittämisjärjestelmällä on vankka merkitys alueiden kehittämisessä, ja sen pitää pysyä muuttumattomana etenkin suhteessa työnjakoon valtion aluehallinnon kanssa. Monitasoisen hallinnon edistäminen on tärkeää monimutkaisten globaalien haasteiden hallitsemiseksi ja ratkaisemiseksi.

Valtio-osapuoli näyttäytyy selonteossa toimijana ja alueet kohteena. Kuntapohjaisessa aluekehittämisjärjestelmässä kunnat ja maakunnat perustuvat itsehallintoon ja edustavat alueitaan paikallisdemokratiaan nojaten. Myös alueiden edunvalvonta tulisi nähdä tässä valossa. Käytännön toteuttamisessa tarvitaan tasavertaisuutta, kaksisuuntaisuutta ja vuorovaikutusta sekä tarvittaessa sopimuksellisuutta valtion ja alueiden välillä.

Aluekehittämisen ja toimijakentän moninaisuus tunnistetaan oikein, ilman että siitä tehdään ongelmaa. Aluekehitystyö on laaja-alaista ja kumppanuuteen ja yhteistyöhön perustuvaa toimintaa, jota ohjaavat yhteisesti hyväksytyt kansalliset ja maakuntien strategiat, joissa otetaan huomioon myös kansalliset teemakohtaiset politiikkastrategiat. Ajatus siitä, että maakuntaohjelmien tulisi noudattaa samaa rakennetta kuin aluekehityspäätös, vaarantaa yhdenmukaisuuden tukemisen monimuotoisuuden ja kehityksen sijaan.

Maakunnan liittojen aluekehittämis- ja edunvalvontatehtävien välillä ei ole merkittävää ristiriitaa. Strategia-, suunnittelu-, rahoitus-, yhteistyö- ja edunvalvontatoimet ovat maakunnan elinvoiman, hyvinvoinnin sekä itsehallinnon kehittämisen näkökulmia.

Maakunnat ja keskuskaupungit ovat erilaisia eri puolella Suomea, niin myös maakunnan liittojen sekä keskuskaupunkien toimintatavat ja yhteistyö.

Selonteossa on nostettu monin osin haasteeksi mahdolliset ristiriidat ja jännitteet maakunnan liittojen, keskuskaupunkien ja ELY-keskusten kanssa. Tämä on liian pitkälle menevä yleistys, sillä monin osin yhteistyö on sujuvaa ja yhteisiin tavoitteisiin tähtäävää. Yhteistyön koordinoinnissa ja aktivoinnissa korostuu maakuntaliittojen rooli ja lisäarvo.

Yleiset kirjaukset elinvoimakeskusten vastuista aluekehityksestä tulisi poistaa, jotta vastuujaiko aluetasolla olisi selkeä.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kuntapohjaisen aluekehittämisjärjestelmän roolia ja merkitystä olisi korostettava enemmän. Eri toimijoiden välisen yhteistyön problematisoinnin sijaan on korostettava toimijoiden välistä tasa-arvoa, yhteistyötä eri suuntiin ja lisäarvoa tuottavaa yhteistyötä. On tärkeää edistää monitasoista hallintoa, jotta voidaan vastata monimutkaisiin maailmanlaajuisiin haasteisiin ja ratkaista niitä.

ALKE-keskustelut pitäisi nähdä välineenä vahvistaa valtioneuvoston ja maakuntien välisen yhteistyön tavoitteellisuutta, konkretisointia ja tarvittaessa myös resurssointia. Tämä voi toteutua vain maakuntakohtaisissa ALKE-keskusteluissa, joihin pyrkiminen pitäisi selkeästi kirjata tavoitteeksi selontekoon. ALKE-keskustelujen lisäksi olisi tarpeellista kehittää kerran vuodessa tapahtuvaa

aluekehittämispäiviä maakuntien, elinvoimakeskusten ja ministeriöiden laajemman yhteisen teemakäsittelyn foorumina.

Suuren, kaikki alueille suunnatut politiikan alat, ja kapea aluepolitiikka, kohdennetut aluekehitystoimet, edellyttävät erilaisia lähestymistapoja.

Maakuntakohtaisten aluekehittämiskeskustelujen lähtökohtana tulee olla selkeästi maakuntaohjelma, eikä aluekehittämispäätös kuten luonnoksessa ehdotetaan, vaikka se on toki yhteensovittamisen näkökulmasta tarpeellinen viitekehys.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

EU-ohjelmakausi on erilainen ALKE-päätöksen tai maakuntaohjelman (=valtuustokausi) aikataulun kanssa. Vaikka tästä seuraa epäjatkuvuuskohtia, kansanvaltainen päätöksenteko ei voi olla alisteinen rahoituskaudelle.

Aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelmatyön aikataulu kohtaa käytännössä hyvin. Esimerkiksi vuonna 2024 maakuntaohjelmointi käynnistyi välittömästi ALKE-päätöksen valmistumisen jälkeen. Lainsäädäntöön jäänyt lapsus siitä, että maakuntaohjelmien tulee valmistua kunnallisvaalien jälkeisen seuraavan vuoden loppuun, on syytä korjata tulevassa lainsäädännössä. Virhe on jäänyt sen vuoksi, että kunnallisvaalien ajankohta muutettiin syksystä kevääseen.

Selonteossa voidaan tuoda esille myös koordinaation piirissä olevia toimijoiden/maakunnan liittojen myönteisiä kokemuksia yhteistyön toimivuudesta. Se ei ole vähentänyt yksittäisen maakunnan aitoa roolia hankkeiden tarkoituksenmukaisuusharkinnassa ja rahoituksen kohdentamisessa maakunnan kehittämislinjausten mukaisiin kohteisiin. Kuitenkin kaikkien halukkaiden maakunnan liittojen tulee voida toimia välittävinä toimieliminä. Kustannusten lisäksi tulee huomioida palvelukyky sekä läsnäolo alueilla ja paikallistuntemus.

Selonteossa suositellaan yhteistyötä välittävien toimielinten kesken. Tavoite on hyvä, mutta esimerkiksi EURA2021-tietojärjestelmä ei mahdollista rinnakkaisia maksajarooleja toimielinten kesken. Luonnoksen mukaan menettelyjä päällekkäisen rahoituksen poissulkemiseksi ei ole riittävästi, mikä ei johdu yksin välittävän toimielimen puutteellisista menettelytavoista, vaan myös ohjelman hallintoviranomaisen tekemistä ja paikoin EU-lainsäädäntöä pidemmälle vievistä ja tiukentavista linjauksista.

Aluekehittämisen keskustelut on kuvattu hyvin vuosikellon mukaisena jatkuvana prosessina, joka huipentuu kevään varsinaisiin ALKE-keskusteluihin. Maakunnittaiset ALKE-keskustelut tulee vakiinnuttaa säännöllisesti (vähintään joka toinen vuosi) toistuvaksi toimintamuodoksi. Vuoden 2022 maakuntakohtaiset keskustelut olivat vaikuttavuudeltaan ja hyödyllisyydeltään ylivoimaiset, kun käytettävissä oli toimiin suunnattua kansallista rahoitusta. Myös vuoden 2024 maakuntakohtaiset keskustelut olivat hyödylliset ja vauhdittivat maakuntien ja ministeriöiden yhteistyöprosesseja. Suuraluekohtaiset ja yhteiset temaattiset keskustelut vaativat nekin paljon valmistelua.

Kansallisen aluekehittämisen rahoituksen merkitys ja hyödyllisyys on hyvin tunnistettu, vaikka sitä juuri nyt ei olekaan käytettävissä. Kansallisen aluekehittämisen rahoitus on toiminut ketterästi, joten sen jatkaminen kannattaa. Ei pidä sulkea pois, etteikö niin olisi jatkossa.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

AUNE:sta on tehtävä parlamentaarinen elin, jolla on vahva poliittinen puheenjohtaja. Näin neuvottelukunnan paino ja merkitys vahvistuvat ja osallistuminen ja sitoutuminen työhön koetaan merkityksellisemmiksi. Jos AUNE on ensisijaisesti neuvonantaja ja sen toimikausi on sidottu hallituksen toimikauteen, sen kyky toteuttaa pitkän aikavälin aluekehitysstrategioita ja varmistaa eri hallintojen välinen yhtenäisyys voi olla rajallinen.

Sopimuksellisuus on myös ulossulkevaa, sopimukseen ovat tyytyväisiä ne, jotka ovat niiden piirissä. Sopimuksellisuuden avulla vahvistetaan alueiden ja keskushallinnon sitoutumista sopimuksessa linjattuihin yhteisiin tavoitteisiin. Malli on tehokkaimmillaan kohdennettaessa toimenpiteitä kohteisiin, joilla on erityisen tarvetta. Selonteossa tuodaan aivan oikein esille sopimusperusteisen aluekehityksen ongelma ja se tosiasia, että työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on antanut maakunnille pienemmän roolin sen rakentamisessa ja toteuttamisessa. Sopimukset tulee valmistella niin, että maakunnan liitot ovat mukana valmistelutyössä ja sopimusosapuolina. Liitot ovat toistuvasti esittäneet toiveen, että TEM rakentaisi järjestelmän, joka ottaa huomioon liittojen vastuun alueellisesta kehittämisestä maakuntatasolla. Yhteistyö keskuskaupunkien ja innovaatioekosysteemiohjelmien toimijoiden välillä toimii usein hyvin alueellisella tasolla.

Maakuntaliittojen osallistuminen alueiden korkeakoulujen tulossopimusneuvotteluihin tulee lisätä maakuntaliittojen tehtäviin lainsäädännön kautta.

Älykkään erikoistumisen strategian toimeenpanosta ei ole kirjattu erikseen. Sillä nimenomaan on tiiviit kytkennät niin alue- ja rakennepolitiikan ohjelman toteutukseen kuin kaupunkien kestäväan kehittämiseen (ekosysteemisopimukset) sekä suoran EU-rahoituksen hyödyntämiseen, joka on merkitykseltään kasvava osa aluekehittämisen keinovalikoimaa. Aluekehittämiseen liittyvä kansainvälinen yhteistyö on tässä kokonaisuudessa kytketty vain Interreg-ohjelmiin.

Uudella rahoituskaudella 2028+ on tulossa perinpohjaisia muutoksia, mutta tätä ei ole otettu liiemmästi huomioon selonteossa. On tärkeää varmistaa, että kuntopohjainen aluekehittämisjärjestelmä osallistuu valmisteluun ja toimeenpanoon. Työllisyysasioiden siirtyminen kuntopohjaisille työllisyysalueille edellyttää Euroopan sosiaalirahaston toimintalohkon toimeenpanon tarkastelua.

Maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) on keskeinen rooli toimia orkestroivana elimenä maakuntatasolla. Pohjanmaalla olemme yhteisten prioriteettien pohjalta rakentaneet toimivan yhteistyön rahoittavien viranomaisten välillä tuloslähtöisten hankkeiden rahoittamiseksi. Työtapa perustuu samankaltaisiin ajatuksiin, joita komissio esittää siitä, että EU-varat tulisi kohdistaa priorisoiduille alueille. Yhteistyö perustuu rahoittavien viranomaisten väliseen vuoropuheluun, joka noudattaa kunkin rahoitusvälineen vahvistettuja prosesseja ja lainsäädäntöä. Hyvä vuoropuhelu edistää ja selkeyttää myös hankehakijoille/asiakkaille suunnattua viestintää.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Interreg-ohjelmia koskeva kansallinen sääntely ei ole riittävästi ottanut kantaa siihen, miten ja missä ratkaistaan Interreg-hanketta koskeva valtiontukisääntely. Asia on aiheuttanut epäselvyyksiä sekä kansallisen vastinrahoituksen myöntävälle maakunnan liitolle että tuen saajalle.

Tukimuotojen runsauden haaste, tietojärjestelmän ja oheistusten viivästysten aiheuttamat haasteet ovat aika hyvin kuvattu. ”Yksinkertaistettujen kustannusmallien tavoite on ohjata hankkeiden ja viranomaisten työaikaa tulosten aikaansaamiseen pois yksittäisten kustannusten arvioinnista ja tositetasoisesta tarkastamisesta.” Hallintoviranomaisen ohjeistus on kuitenkin johtanut siihen, että rahoitusvalmistelun työkuorma on lisääntynyt, mutta maksatusten ei vastaavasti ole keventynyt. Maaliskuun lopussa oli EURA2021 järjestelmässä n 5800 hankepäätöstä ja yli 2700 muutospäätöstä. Tämä osoittaa, että vuosittaisiin budjetteihin ja toimintavuoteen perustuviin tilinpäätöksiin on sisäänrakennettu virhe. Hankkeiden tulosten tulisi olla keskiössä, ja rahoittavan viranomaisen tulisi priorisoida hankkeiden toteutumisen seuraamista tavoitteiden saavuttamiseksi sen sijaan, että keskitytään siihen, miten varoja siirretään kustannuspaikasta tai vuodesta toiseen.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Tietojärjestelmäratkaisut ovat osa haasteiden kokonaisuutta. Tavat, joilla lainsäädäntöä on toimeenpantu tietojärjestelmään, ovat osoittautuneet vähintään haasteellisiksi. EURA-järjestelmän viivästyminen ja vaikeudet on mainittu selonteossa, toki maltillisin sananvalinnoin. Tietojärjestelmän toimivuuteen liittyvät ongelmat ohjelman toimeenpanon eri vaiheissa ovat olleet erittäin hankalia. Jatkossa on syytä ottaa mukaan tietojärjestelmien kehittämisprosessiin tahoja, jotka ovat tiiviisti mukana ohjelmien toimeenpanossa ja käytännön työssä.

Yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista pitää edistää, erityisesti erityyppisten neuvojen ja direktiivien osalta. Selonteko ei riittävällä tasolla ota kantaa kansallisella sääntelyllä ja hallintoviranomaisen ohjeilla rakennettuihin esteisiin soveltaa yksinkertaistettuja kustannusmalleja. Esimerkiksi palkkojen yksikkökustannusmallia koskevan sääntelyn soveltamista tulisi keventää yleisasetuksen mahdollistamissa puitteissa. Palkkojen yksikkökustannusmallissa tulisi seurata ainoastaan yleisasetuksen mukaista 1 720 tunnin vuosityömäärää (EU 2021/1060, 55 artiklan 2 ja 3 kohdat). Vuosityömäärän ylittämistä tulisi seurata maksatuksessa 12 kuukauden ajanjaksolla aiemmin mainitun asetuksen ohjeen (C/2024/7467) sivun 20 mukaisesti.

Tulevien elinvoimakeskusten ja maakuntien liittojen väliseen työnjakoon rahoitustehtävissä sekä myös päällekkäisten tukimuotojen karsimiseen tulee kiinnittää jatkossa huomioita päällekkäisten toimintojen välttämiseksi. Maakuntien liitot ehdottivat jo nykyisen ohjelmakauden alussa, että toimintaympäristötuen tyyppinen tuki keskitettäisiin liitoille. Maakuntien liitoilla on pitkä kokemus ja osaaminen kehitysprojektien rahoittamisesta, mukaan lukien yritysten toimintaympäristöt ja innovaatioekosysteemit.

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

Pohjanmaan liitto halua korostaa:

- Kuntapohjaisella aluekehittämisjärjestelmällä on vankka merkitys alueiden kehittämisessä, ja sen pitää pysyä muuttumattomana etenkin suhteessa työnjakoon valtion aluehallinnon kanssa. Monitasoisen hallinnon edistäminen on tärkeää monimutkaisten globaalien haasteiden hallitsemiseksi ja ratkaisemiseksi.

- Alueiden uudistumisen neuvottelukunnasta (AUNE) tulee tehdä parlamentaarinen elin, jolla on vahva poliittinen puheenjohtaja. Näin toimielimen painoarvo ja merkitys kasvaisivat ja osallistuminen ja sitoutuminen työhön koettaisiin mielekkäämmäksi.

- Uudella rahoituskaudella 2028+ on tulossa perinpohjaisia muutoksia, mutta tätä ei ole otettu liiemmästi huomioon selonteossa. On tärkeää varmistaa, että kuntapohjainen aluekehittämisjärjestelmä osallistuu valmisteluun ja toimeenpanoon. Työllisyysasioiden siirtyminen kuntapohjaisille työllisyysalueille edellyttää Euroopan sosiaalirahaston toimintalohkon toimeenpanon tarkastelua.

Tasapuolisen kokonaisnäkemys vuoksi olisi perusteltua arvioida myös hallintoviranomaisen (TEM) roolia EU-ohjelmien toimeenpanossa ja hallinnossa.

Lainsäädännön tavoitteena tulee olla jatkossa nykyisen aluekehittämisen toimintatavan rohkea uudistaminen tarvelähtöisesti, ei eri toimijoiden omien reviirien puolustaminen. Tämä vaatii selkeän työnjaon eri ministeriöiden, tulevien elinvoimakeskusten ja maakuntien liittojen välillä.

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

Vaikuttavuuden osalta puuttuu analyysi siitä, millaisia tuloksia ja vaikutuksia rahoituksesta syntyy. Vähemmän rahoitusta tarkoittaa myös suurempaa tarvetta keskittyä ja priorisoida strategisia painopisteitä. Tämä on linjassa komission lähettämien signaalien kanssa tulevan ohjelmakauden ja työmenetelmän osalta, jossa priorisoidaan esimerkiksi älykkään erikoistumisstrategian pohjalta. Tähän kuuluu, miten palautetta tuloksista annetaan valittujen keskeisten painopisteiden perusteella eikä monien eri kriteerien pohjalta.

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

Kuntapohjainen aluekehittämisjärjestelmä pitäisi huomioida kaikissa kansallisissa strategioissa, joissa tulisi korostaa aluetasolla tärkeitä teemoja, jotka tukevat alueellista kehitystä, innovaatioita ja kestävä kasvua. Nämä teemat auttavat vastaamaan alueellisiin haasteisiin ja hyödyntämään alueiden erityisvahvuuksia. Seuraavia teemoja pitäisi erityisesti huomioida:

- Alueellinen innovaatioekosysteemi: T&K-toiminnan ja innovaatioiden edistäminen alueellisissa ekosysteemeissä, mukaan lukien yritysten, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen välinen yhteistyö; Älykkään erikoistumisen strategioiden (RIS3) toteuttaminen, jotta alueet voivat keskittyä vahvuuksiinsa ja kehittää niille uusia kilpailuetuja.

- Kestävä alueellinen kehitys: Uusiutuvan energian tuotannon ja energiatehokkuuden parantaminen alueellisella tasolla, mikä tukee sekä ilmastotavoitteita että alueellista energiaomavaraisuutta; Kestävän liikenteen ratkaisujen ja -infrastruktuurin kehittäminen, jotta parannetaan alueellista saavutettavuutta ja vähennetään liikenteen päästöjä; digitaalisten palveluiden kehittäminen alueen asukkaille ja yrityksille, esimerkiksi terveydenhuollossa, koulutuksessa ja julkisissa palveluissa.

- Alueellinen osaaminen ja työvoima: Alueellisten koulutus- ja osaamiskeskusten kehittäminen, jotka vastaavat paikallisten yritysten ja toimialojen osaamistarpeisiin; työvoiman liikkuvuuden ja

alueellisen työmarkkinoiden toiminnan parantaminen, jotta varmistetaan, että työntekijät ja työpaikat kohtaavat tehokkaammin.

Selonteossa tulee tarkentaa maakuntien liittojen roolia ja tehtäviä erityisesti EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmien hallinnoinnissa ja valmistelussa. Nyt tekstiosa keskittyy lähinnä nykyisten ELY-keskusten toiminnan ja vastuiden kuvaamiseen, vaikka maakunnan liitoilla on keskeinen alueellinen koordinoiva, hallinnoiva ja toimeenpaneva rooli EU:n alue- ja rakennepolitiikassa.

Selontekoon tulee kirjata, että kaikille maakuntien liitoille, jotka haluavat toimia EU:n alue- ja rakennepolitiikan välittävinä viranomaisina myös tulevalla ohjelmakaudella, tulee se mahdollistaa.

Jatkovalmistelua ajatellen myös joitakin keskeisiä aluekehittämisen sisällöllisiä kokonaisuuksia tulisi tarkastella perusteellisemmin. Alla on lueteltu niistä oleelliset:

- Selonteko ei riittävästi huomioi väestön vähenemisen ja ikääntymisen vaikutuksia aluekehittämiseen. Tämä haaste vaatii konkreettisia toimenpiteitä ja strategioita, joita ei ole selonteossa riittävästi käsitelty.
- Selonteko tunnistaa alueellisen eriarvoisuuden, mutta ei tarjoa riittäviä ratkaisuja sen vähentämiseksi. Maakuntien liittojen rooli eriarvoisuuden vähentämisessä tulisi olla selkeämmin määritelty ja resursoitu.
- Selonteko korostaa taloudellista sopeutumista, mutta ei anna konkreettisia keinoja, miten maakuntien liitot voivat tukea alueiden taloudellista sopeutumista ja innovatiivisuutta.
- Selonteko tunnistaa yhteistyön ja koordinoinnin puutteet, mutta se ei tarjoa selkeitä mekanismeja niiden parantamiseksi. Maakuntien liittojen rooli yhteistyön edistämisessä tulisi olla vahvemmin esillä. Selonteko jättää yhteistyön ulkopuolelle kasvaneen raja-alueyhteistyön, vaikka juuri se on lisääntynyt geopoliittisen asemoitumisen vuoksi.
- Selonteko ei käsittele riittävästi resurssien riittävyyttä ja tehokasta käyttöä aluekehittämisessä. Maakuntien liittojen resursointi ja tukimenettelyt tulisi olla selkeämmin määritelty. Resurssoinnissa tulee huomioida alueiden erilaisuus ja toiminta-alueen laajuus paremmin jatkossa.

- Selonteko korostaa osaamisen kehittämistä, mutta ei anna konkreettisia keinoja, miten maakuntien liitot voivat tukea osaamiskeskittymien syntymistä ja kehittämistä.

Aluekehityslainsäädäntö tulee olla joustavaa, että sillä voidaan varautua toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Viime vuosina luonnon monimuotoisuus ja ilmastokysymykset, maanpuolustus ja kokonaisturvallisuus sekä resilienssikyky ja kriisikestävyys ovat nousseet aluepolitiikan ja aluekehittämisen agendalle. Ne eivät voi olla enää pelkästään sektoriministeriöiden lainsäädännössä, vaan on otettava huomioon kokonaisuusvaikutukset myös maakunnissa. Tällöin näiden tehtävien huomiointi on oleellista myös maakuntia koskevissa lainsäädännön tehtävissä.

Ulfvens Jens
Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto